บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2568

การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

The Development Academic Administration Process With Sangahavatthu 4 in Small Elementary Schools The Nakhon Sawan Primary Educational Service Aea Office 1

มงคลวัฒน์ คำป้อง[1], ทนง ทศไกร[2]

Mongkolwat Khampong[1], Thanong Thosagai[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อเพื่อ 1) ศึกษาสภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 และ 2) พัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามจำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ และด้านการประกันคุณภาพภายใน และน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด และ 2. การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มาใช้ในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ 1) ด้านทาน มีการแบ่งปันสิ่งของส่วนตัว การให้เวลาและความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ไม่จำกัดเพียงวัตถุสิ่งของ แต่รวมถึงการให้ความรู้ คำแนะนำ และการเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 2) ด้านปิยวาจา พูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ มีความเมตตา และแสดงถึงความเคารพ ซึ่งช่วยสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน หรือการตักเตือนด้วยถ้อยคำที่เหมาะสม ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกัน3)

[1] นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail: thanong_255@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้านอัตถจริยา มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์ และมีจิตสำนึกในการเป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการลงมือทำอย่างแท้จริง เช่น การช่วยงาน แบ่งเบาภาระ หรือร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน และ 4) สมานัตตตา การวางตนอย่างเหมาะสม ไม่ถือตัว ไม่เย่อหยิ่ง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพในความแตกต่าง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นสมานฉันท์

คำสำคัญ : การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการ, หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 , โรงเรียนประถมศึกษา-ขนาดเล็ก, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

Abstract

The objectives of this research Article were 1) To examine the current state of academic administration processes in small primary schools under the jurisdiction of the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1, 2) To develop the academic administration processes of small primary schools under the jurisdiction of the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1, based on the principle of *Sangahavatthu 4* (the Four Bases of Social Solidarity). The researcher employed a mixed-methods research design. Quantitative data were collected using questionnaires from 244 respondents. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.91. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative data, information was collected through interviews with six key informants. The research instrument was a semi-structured interview. Data were analyzed using content analysis techniques.The research results were as follows: 1. The overall development of academic administration processes in small primary schools under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1 was found to be at the highest level. Considering each aspect, all were also at the highest level. The highest mean score was in Classroom Research, followed by School Curriculum Development, Media and Technology Utilization, Development and Promotion of Learning Resources, and Internal Quality Assurance. The lowest mean scores, though still at the highest level, were Learning Process Development and Educational Measurement and Evaluation. And 2 . The development of academic administration processes in small primary schools by school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1, when integrated with the principle of Sangahavatthu 4, has been applied in practice and in fostering harmonious relationships with colleagues. This has led to unity within the organization, created a smooth working atmosphere, and enhanced sustainable effectiveness in academic administration, as follows: 1) Dana (Generosity) - Sharing personal belongings, giving time and assistance to others willingly, not limited to material objects but also including knowledge, advice, and self-sacrifice for the benefit of the community.2) Piyavaca (Kind Speech) - Speaking politely and pleasantly with compassion and respect, encouraging colleagues, or offering constructive criticism with

appropriate language, thereby fostering a positive working and co-living atmosphere. 3) Atthacariya (Helpful Conduct) - Cooperating in various activities with sacrifice, honesty, and a sense of responsibility as a role model; sincerely helping others through direct action, such as assisting with tasks, sharing burdens, or solving problems without expecting personal gain. And 4) Samanattata (Equality and Impartiality) - Conducting oneself appropriately without arrogance or conceit, accepting others' opinions, respecting differences, and knowing how to adapt to others, thereby enabling harmonious coexistence.

Keyword: develop the academic administration processes , small primary schools under-the jurisdiction , the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1, the principle of *Sangahavatthu 4*

บทนำ

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษา มุ่งเน้นการค้นคว้าสร้างความรู้ร่วมกับผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองกิจกรรมและสื่อการเรียนสอดคล้องและสัมพันธ์กันส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของ ผู้เรียนแต่ละคนบทเรียนต้องท้าทายทางปัญญาคำถามต่างๆ ต้องพัฒนาทักษะการคิดอารมณ์และความรู้สึกให้โอกาสในการแสดงออกอย่างอิสระมีความคาดหวังความเป็นเลิศของนักเรียนร่วมกันทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน และครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้"[3]

อย่างไรก็ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ ผู้เรียนและในมาตราที่ 66 ได้กล่าวถึงการพัฒนาผู้เรียนเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยตนเองตลอด ชีวิต มุ่งพัฒนาให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านวิชาการ พึ่งตนเองได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นฐานพุทธศักราช 2551 นับเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกายความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน มีเจตคติที่ดี ที่จำเป็นต่อการศึกษา จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต คือ จุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาตามที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด"[4]

---

[3] กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551), หน้า 14.

[4] พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ, "การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4", **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,** ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2564): 78-79.

การบริหารสถานศึกษาที่สำคัญที่สุดงานบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษาและเป็นงานที่สำคัญมาก ที่สุดในโรงเรียนที่บุคลการทุกคนที่ส่วนร่วมโดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ตามมาตรฐานการศึกษาและส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด งานด้านวิชาการเป็นงานซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน ให้ตรงตามเป้าหมายการศึกษา เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัด การประเมินผล และการนิเทศการศึกษา ซึ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับงานวิชาการถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการบริหารงานวิชาการก็เพื่อตอบสนองความสำเร็จของผลการจัดการเรียนการสอน โดยจุดมุ่งหมายของการบริหารงานวิชาการอยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติที่ต้องการ ดังนั้นการบริหารงานด้านวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักการในการบริหารงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ และวิธีการจัดการหรือบริหารงานวิชาการมักนิยมกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ทำหน้าที่ทางงานวิชาการอย่างเต็มที่เพื่อให้มีเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) อันเป็นผลให้เกิดความรู้และวิธีการใหม่ ๆ ทำให้โรงเรียนก้าวหน้าต่อไป โดยไม่หยุดยั้ง กระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความท้าทาย ต่อความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง”[5]

จากรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรรค์ เขต 1 พบว่า สภาพและปัญหาการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในสังกัดแตกต่างกัน เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความพร้อมที่แตกต่างกันทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนจากชุมชน และสภาพการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน สถานศึกษาบางแห่ง มีคุณภาพในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่ สถานศึกษาบางแห่ง มีความพร้อมในปัจจัยดังกล่าวอย่างสมบูรณ์แบบ และได้รับการสนับสนุนจากสังคมอย่างเต็มที่ แต่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษายังไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจาก คุณภาพในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาหรือคุณภาพและทักษะในการบริหารของผู้บริหาร สถานศึกษานั้นเอง รวมถึงสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาคือประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอน และการบริหาร จัดการผ่านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก และต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย อีกทั้งปัญหาสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งถูกจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาโดยมีปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดครู ปัจจัยหลักคือครู โรงเรียนจำนวนมากขาดแคลนครูและโรงเรียนบางแห่งไม่มีครูสอนเฉพาะสาขาวิชา การวัด และประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับผู้เรียน ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา และโรงเรียนขนาดเล็กยังขาดศักยภาพ ทั้งด้านครู วัสดุ ครุภัณฑ์ การพัฒนาวิชาการ รวมทั้งมีความแตกต่างกันทั้งในคุณภาพ และมาตรฐานของ สถานศึกษาซึ่งเกิดจากศักยภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถนำนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติได้ครบ ซึ่งปัญหาต่างๆนี้ ล้วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการทั้งสิ้น[6]

---

[5] ชำนาญ โสดา, “การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแก้ปัญหาอนาคต กับ การใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ”, **รายงานวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2561), หน้า 2.

[6] ณัฐชยา พรหมสิงห์, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านปะโค”, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2565), หน้า 6.

จากการกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดได้นำไปวางแผน พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานและกระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

2. เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามจำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 7 ด้าน คือ

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน
5. ด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี
6. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

7. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน[7]

2.ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยจำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 106 คน และข้าราชการครู จำนวน 432 คน รวม 538 คน จาก โรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด 110 โรงเรียน[8]

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 226 คน โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ได้ ผู้บริหาร จำนวน 61 คน และครู จำนวน 183 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 110 โรงเรียน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

3.ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 และการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

4.ขอบเขตด้านสถานที่

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 110 โรงเรียน

5.ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาไว้ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2567 - มีนาคม 2568 รวมระยะเวลา 9 เดือน

ระยะที่ 2 นำเสนอการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

6.ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการดำเนินงานวิจัยขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ 12 รูป/คน มีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

---

[7] นัฐวุฒิ ชัยนอก, “แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชนครสวรรค์, 2556), หน้า 23.

[8] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1, **รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2565**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://web.nsw1.go.th/#slider-7 [17 มิถุนายน 2567].

1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาที่จบ เปรียญธรรม 6 ประโยคขึ้นไป หรือมีคุณวุฒิด้านการศึกษาดุษฎีบัณฑิต จำนวน 4 รูป/คน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 4 คน

3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 4 คน

7.ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ดำเนินการในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

8.ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาไว้ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2567 - สิงหาคม 2568 รวมระยะเวลา 9 เดือน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1.ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 226 คน ทั้ง 110 โรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 58.40 และเป็นเพศชาย จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 41.60 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20รองลงมา คือ อายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 8.20 และน้อยที่สุดคือ อายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 0.90 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 82.30 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 เป็นข้าราชการครู จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 62.40 และเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 และมีประสบการณ์การทำงานในโรงเรียน 6–10 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 48.20 รองลงมา คือ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 38.10 และ อายุ 1-5 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.70

2.ผลการศึกษาสภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการวิจัยโดยภาพรวม 7 ด้าน สภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวม และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการประกันคุณภาพภายใน และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาตามลำดับ

3.ผลการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

1. ด้านทาน สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีจิตใจแห่งการให้ ด้วยการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เช่น หนังสือเรียน สื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์เทคโนโลยี ตลอดจนโอกาสในการฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างทั่วถึง แม้โรงเรียนจะมีงบประมาณจำกัด แต่ผู้บริหารสามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกหรือชุมชนเพื่อหาแหล่งทุนและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายได้

2. ด้านปิยวาจา สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ผู้บริหารควรใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ และให้เกียรติครู นักเรียน และผู้ปกครองอยู่เสมอ การสื่อสารเชิงบวก ช่วยสร้างขวัญกำลังใจ ลดความตึงเครียดในการทำงาน และส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารที่สามารถพูดด้วยเมตตา และรับฟังอย่างตั้งใจ จะสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างยั่งยืน

3. ด้านอัตถจริยา ลงมือทำร่วมกันอย่างจริงจัง ผู้บริหารไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่สั่งการ แต่ควรเป็นแบบอย่างในการทำงาน โดยลงมือช่วยเหลือ สนับสนุน หรือร่วมวางแผนจัดกิจกรรมทางวิชาการกับครูและบุคลากรในโรงเรียน เช่น เข้าร่วมนิเทศการสอน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หรือแม้แต่ช่วยสอนนักเรียนในบางโอกาส ซึ่งจะทำให้ครูรู้สึกไม่โดดเดี่ยว และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่มีผู้บริหารเคียงข้าง

4. ด้านสมานัตตตา บริหารด้วยความเสมอภาคและถ่อมตน ผู้บริหารควรปฏิบัติตนอย่างถ่อมตน ไม่ถืออำนาจเหนือผู้อื่น และเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางวิชาการ แสดงความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่แบ่งแยกหรือลำเอียงในการให้โอกาส โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก การแสดงความเท่าเทียมกันในทุกระดับจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางหลักสูตรควรสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ผู้บริหารสามารถนำหลักธรรมของสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครู ชุมชน และผู้ปกครอง เพื่อให้หลักสูตรมีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในหลักสูตร

6. นิเทศภายในอย่างสร้างสรรค์ ด้วยเมตตาและความเข้าใจ การนิเทศไม่ควรเป็นเพียงการตรวจสอบ แต่ควรเน้นการพัฒนา ผู้บริหารควรใช้ปิยวาจาในการสื่อสาร ฟังข้อเสนอแนะของครูอย่างเปิดใจ

และลงมือช่วยครูวางแผนหรือปรับปรุงการเรียนการสอน ด้วยอัตถจริยา ไม่ตำหนิหากเกิดข้อผิดพลาด แต่ช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมระหว่างผู้บริหารและครู

7. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคีเครือข่าย ผู้บริหารควรบริหารเชิงรุก โดยใช้หลัก “ทาน” และ “สมานัตตตา” เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเชื่อมโยงกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ หรือองค์กรศาสนา เพื่อร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมวิชาการ พัฒนาหลักสูตร และแก้ไขปัญหาของโรงเรียน

8. จัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารควรส่งเสริมแนวทางการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และแก้ปัญหาได้จริง โดยสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านโครงงาน การเรียนรู้แบบบูรณาการในท้องถิ่น และการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความสามารถของโรงเรียนขนาดเล็ก

9. ใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล การตัดสินใจใด ๆ ควรอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างรอบด้าน ผู้บริหารควรวางตนอย่างเหมาะสม (สมานัตตตา) เปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส และใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงงานวิชาการ โดยไม่ปกปิดข้อบกพร่อง

10. ปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเรียนรู้ การพัฒนาวิชาการไม่ควรละเลยเรื่องคุณธรรม ผู้บริหารสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรม เช่น โครงงานคุณธรรม การบูรณาการเรื่องคุณธรรมในสาระวิชาต่าง ๆ และการใช้บทเรียนจากชีวิตจริง เพื่อสร้างนักเรียนที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นแกนในการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผู้วิจัยได้นำมาประเด็นมาอภิปรายดังนี้

1.สภาพกระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ปัจจุบัน

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ยังประสบกับความท้าทายหลายประการ ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่หลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ บริหารงานทั่วไป และบริหารบุคลากร ซึ่งส่งผลให้การขับเคลื่อนงานวิชาการอาจไม่ได้รับความสำคัญสูงสุดเท่าที่ควร โรงเรียนขนาดเล็กมักมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายหรือครอบคลุมศักยภาพของผู้เรียนได้เต็มที่ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารหลายรายพยายามใช้แนวทางการมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ เช่น การจัดนิเทศภายในแบบใกล้ชิด การส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการประสานความร่วมมือกับชุมชนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา แม้จะมีข้อจำกัด แต่การบริหารที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเริ่มปรากฏให้เห็นมากขึ้นในหลายโรงเรียน โดยผู้บริหารพยายามประยุกต์ใช้หลักธรรมในการสร้างแรงจูงใจและ

ความร่วมมือ ทั้งนี้ ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อให้กระบวนการบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในระยะยาว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีจำนวนนักเรียนและครูไม่เพียงพอ ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำงานหลายบทบาทพร้อมกัน ส่งผลต่อความต่อเนื่องและคุณภาพของการบริหารงานวิชาการ การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรไม่สอดคล้องกับความต้องการจริง ของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงทำให้การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเรียนการสอนยังไม่เต็มศักยภาพ ภาระงานที่มิใช่งานวิชาการ ของผู้บริหารและครู เช่น งานธุรการ งานโครงการ หรือกิจกรรมตามนโยบายเร่งด่วน ส่งผลให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนได้เต็มที่ ความแตกต่างด้านศักยภาพของบุคลากร ทำให้ผู้บริหารต้องใช้เวลาในการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบางครั้งยังไม่สามารถตอบสนองเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนได้ทัน สถานการณ์การมีส่วนร่วมจากชุมชนและผู้ปกครองยังไม่สม่ำเสมอ แม้บางโรงเรียนมีความร่วมมือที่เข้มแข็ง แต่บางแห่งยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการสนับสนุนด้านทรัพยากร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ได้พยายามประยุกต์ใช้ แนวทางการมีส่วนร่วมและหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ามาเสริมสร้างความร่วมมือและแรงจูงใจภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูลต่อการพัฒนางานวิชาการในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา**[9] ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหากับภาษาและสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของการบริหารวิชาการว่าการบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการบริหารวิชาการรับผิดชอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล รวมถึงงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดทางตรงและทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรและที่สถานศึกษากำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จารุกิตติ์ สิทธิยานนท์** [10] ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลกศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นการดำเนินงานที่พัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยตรง เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีมาตราฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้โดยผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษาต้องบริหารและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับการออกแบบและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ผู้เรียน และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ามาเป็นแนวทางเสริม ส่งผลให้หลักสูตรไม่เพียงตอบสนองด้านความรู้ แต่ยังหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และ

---

[9] ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา, “กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหากับภาษาและสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของนักเรียนมัธยมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา,** (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า บทคัดย่อ.

[10] จารุกิตติ์ สิทธิยานนท์, “แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลกศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า บทคัดย่อ.

ทักษะทางสังคมของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

1.ทาน (การให้และแบ่งปัน) การจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ เช่น การบรรจุกิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้ผ่านโครงการพัฒนาชุมชน และการสร้างบรรยากาศการช่วยเหลือเกื้อกูลในโรงเรียน เป็นการทำให้หลักสูตรมีความหมายเกินกว่าเนื้อหาวิชาการธรรมดา แต่เน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม

2.ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ) หลักสูตรได้ส่งเสริมการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านรายวิชาภาษาไทย การสื่อสารเชิงบวก และการเรียนรู้ที่เน้นทักษะชีวิต สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้จักการสื่อสารด้วยความเคารพและเมตตา ซึ่งช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีในสถานศึกษา

3.อัตถจริยา (การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยการลงมือทำ) หลักสูตรที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อหน้าที่ และเรียนรู้การช่วยเหลือกันในเชิงปฏิบัติ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21

4.สมานัตตตา (ความเสมอภาคและการเคารพในความแตกต่าง) หลักสูตรสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กที่บูรณาการหลักการนี้ ได้เน้นความเท่าเทียมในการเข้าถึงการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น การจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับศักยภาพที่แตกต่างของผู้เรียน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเสมอภาคและการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดของงานวิจัยในประเทศอื่น พบว่าหลักสูตรที่มีการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมจะช่วยเสริมสร้าง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์” ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความคิด คุณธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคม (ตรงกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ดังนั้น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนขนาดเล็กจึงถือเป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 อยู่ในระดับมาก แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร แต่ผู้บริหารและครูได้พยายามปรับใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Approach) และบูรณาการคุณธรรมเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นฐาน ซึ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1.ทาน (การให้และการแบ่งปัน) กระบวนการเรียนรู้ได้เน้นกิจกรรมที่สร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือกันทำโครงงาน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา สิ่งนี้ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการเสียสละและการแบ่งปัน ซึ่งเป็นทักษะทางสังคมที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2.ปิยวาจา (การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ) ครูใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการสนทนา การอภิปรายกลุ่ม และการสะท้อนความคิดเห็น (Reflection) โดยให้ผู้เรียนฝึกการใช้ถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ สิ่งนี้ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความอบอุ่น ปลอดภัย และส่งเสริมการกล้าแสดงออกเชิง

บวก

3.อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำ เช่น การแก้ปัญหาเป็นทีม การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการทำโครงงานบูรณาการ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ แต่ยังหล่อหลอมคุณค่าการช่วยเหลือกันด้วยการลงแรงจริง

4.สมานัตตตา (การเสมอภาคและการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง) กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะมีความสามารถแตกต่างกันเพียงใด ช่วยส่งเสริมการเคารพในความหลากหลาย เช่น การใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่ทุกคนมีบทบาทในกลุ่มเท่าเทียมกัน และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในรากเหง้าและยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทางการศึกษาปัจจุบัน พบว่าการบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นทั้ง ทักษะชีวิต (Life Skills), ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) และ ทักษะทางสังคม (Social Skills) ดังนั้น การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการจัดการเรียนรู้ ไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังช่วยสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรม จิตสาธารณะ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

3. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 อยู่ในระดับมาก แม้โรงเรียนขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและเครื่องมือ แต่ผู้บริหารและครูพยายามพัฒนาระบบการประเมินผลที่ไม่เพียงแต่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ หากยังบูรณาการหลักคุณธรรมเข้าไปในกระบวนการ เพื่อสร้างความเที่ยงตรง เป็นธรรม และพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ทาน (การให้และการแบ่งปัน) การวัดและประเมินผลไม่ใช่เพียงการตัดสินผลการเรียน แต่ครูมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และคำแนะนำที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองต่อไปได้ ซึ่งเป็นการ "ให้โอกาส" และ "แบ่งปันความรู้" เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประเมินแบบให้โอกาสนี้สอดคล้องกับแนวคิด Assessment for Learning ที่มุ่งเน้นการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2) ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจ) ครูผู้สอนใช้ถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ในการสะท้อนผลการเรียน เช่น การชี้แนะแบบเชิงบวก หรือการให้คำปรึกษาด้วยความเมตตา สิ่งนี้ช่วยสร้างกำลังใจ ลดความวิตกกังวลในการถูกประเมิน และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองต่อไป

3) อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) ครูไม่ได้จำกัดการประเมินเฉพาะการสอบข้อเขียน แต่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินจากการปฏิบัติจริง การทำโครงงาน หรือกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งครูต้องมีส่วนร่วมในการสังเกต แนะนำ และช่วยเหลือผู้เรียนอย่างใกล้ชิด กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นถึงการลงมือช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดพัฒนาการอย่างแท้จริง

4) สมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) การวัดและประเมินผลยึดหลักความเป็นธรรม โปร่งใส และไม่เลือกปฏิบัติ ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสในการแสดงศักยภาพของตนเอง ไม่ว่าจะมาจากพื้นฐานหรือความสามารถที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ครูยังใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้สะท้อนความสามารถของผู้เรียนอย่างรอบด้านและเป็นธรรมมากที่สุด

เมื่อพิจารณาในภาพรวม การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ในการวัดและประเมินผลการศึกษา ช่วยเปลี่ยนมุมมองจาก “การตัดสิน” ไปสู่ “การพัฒนา” ทำให้กระบวนการประเมินเป็นมิตรต่อผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง การประเมินเชิงพัฒนา (Formative Assessment) และแนวคิดการศึกษาที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นมนุษย์ควบคู่ไปกับวิชาการ

4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมีการจัดทำแผนประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ มีการจัดตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพในระดับสถานศึกษา ทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านวิชาการ มีการจัดกิจกรรมนิเทศภายใน การสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำรายงานประจำปี และนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการเหล่านี้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพของสำนักงานเขตพื้นที่ และ รองรับการประเมินจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ

1) ทาน (การให้และการแบ่งปัน) การประกันคุณภาพในมิติของทานเน้นที่ การจัดสรรทรัพยากร การแบ่งปันความรู้ และการสนับสนุนโครงการเพื่อส่วนรวม เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียน การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างครู และการสนับสนุนผู้เรียนที่ขาดโอกาสการสร้างระบบประเมินและติดตามการให้และแบ่งปัน ทำให้ทรัพยากรถูกใช้คุ้มค่า ส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเพิ่มความมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในกระบวนการเรียนการสอน

2) ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจ) การประกันคุณภาพด้านปิยวาจาเน้นที่ การติดตามและประเมินพฤติกรรมการสื่อสารของครูและบุคลากร ทั้งในห้องเรียนและการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะการใช้คำพูดที่สุภาพ ให้กำลังใจ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การใช้ระบบประเมินเชิงปฏิบัติและการสะท้อนผล ทำให้ครูและนักเรียนพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงบวก ลดความขัดแย้ง และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความเข้าใจและความร่วมมือ

3) อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) การประกันคุณภาพด้านอัตถจริยาเน้น การวัดพฤติกรรมการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม เช่น ครูและนักเรียนเข้าร่วมโครงการบริการชุมชน การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างสังคมแห่งการร่วมมือ การติดตามและประเมินพฤติกรรมเชิงปฏิบัติทำให้เกิดการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสนับสนุนให้ผู้เรียนและครูมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4) สมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) การประกันคุณภาพในมิติสมานัตตตาเน้น ความยุติธรรมและความเสมอภาคในการบริหารจัดการ การประเมินผล และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ไม่เลือกปฏิบัติ การประเมินนักเรียนอย่างเป็นธรรม พบว่าการบูรณาการหลักสมานัตตตาในระบบ IQA ช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความโปร่งใส และความเท่าเทียมในโรงเรียน ทำให้ทุกฝ่ายรับรู้ว่าการตัดสินใจมีความยุติธรรม และส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

การบูรณาการ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แบบใหม่ กับ การประกันคุณภาพภายใน ทำให้ระบบ IQA ไม่เพียงประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการ แต่ยัง สะท้อนพฤติกรรมและคุณธรรมของผู้เรียนและครูโรงเรียนที่นำหลักธรรมนี้มาใช้พบว่า การประเมินคุณภาพสามารถสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออาทร มีความสุภาพ โปร่งใส และเท่าเทียมผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพเชิงคุณธรรมนี้ ส่งเสริมให้เกิด วัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน

และเป็นสังคมแห่งการร่วมมือ

5. ด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี แม้จะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี แต่โรงเรียนขนาดเล็กมีความพยายามอย่างมากในการจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ครูมีการพัฒนาสื่อการสอนจากวัสดุในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน โปรแกรมนำเสนอ แอปพลิเคชันการศึกษา และระบบเรียนรู้ทางไกล (LMS) โดยเฉพาะช่วงการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและเข้าถึงง่ายให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีการอบรมครูให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง

1) ทาน (การให้และการแบ่งปัน) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเน้นให้ครูและนักเรียนสามารถแบ่งปันสื่อการเรียนรู้และข้อมูลความรู้ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การสร้างคลังสื่อดิจิทัล การเผยแพร่วิดีโอการสอน หรือเอกสารการเรียน การให้และแบ่งปันสื่อทำให้เกิด ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน และชุมชนการเรียนรู้ ส่งผลให้ความรู้กระจายไปอย่างทั่วถึง และช่วยลดอุปสรรคด้านการเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา

2) ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจ) สื่อและเทคโนโลยีถูกออกแบบให้สนับสนุนการสื่อสารเชิงบวก เช่น การใช้ข้อความให้กำลังใจในแพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ การสร้างบทสนทนาแบบมีมารยาท และการตอบกลับที่สร้างแรงจูงใจ การสื่อสารเชิงบวกผ่านสื่อเทคโนโลยีช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออาทร ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการพัฒนาทักษะสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน

3) อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำ เช่น การใช้แอปพลิเคชันสำหรับทำโครงการร่วมกัน การสร้างสื่อสอนด้วยตนเอง หรือการเข้าร่วมกิจกรรมออนไลน์ที่ช่วยเหลือชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอัตถจริยาทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ การปฏิบัติจริงและความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยให้การเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการรับข้อมูล แต่เกิดจากการลงมือทำจริง

4) สมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเน้น การเข้าถึงสื่ออย่างเท่าเทียม ทั้งนักเรียนทุกระดับชั้น ครอบคลุมผู้ที่มีข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายหรือสภาพแวดล้อม เช่น การปรับสื่อให้เข้าถึงได้ทั้งคนที่ใช้มือถือหรือคอมพิวเตอร์ การจัดสื่อเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย การให้โอกาสและสื่อที่เท่าเทียมทำให้เกิด ความเป็นธรรมในการเรียนรู้ ลดความเหลื่อมล้ำ และช่วยสร้างสังคมการเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาสพัฒนาตนเอง

การบูรณาการ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 กับการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีช่วยให้การเรียนการสอนมี คุณธรรมและประสิทธิภาพไปพร้อมกัน สื่อและเทคโนโลยีไม่เพียงพัฒนา ความรู้และทักษะ แต่ยังสร้างวัฒนธรรมการให้ การสื่อสารเชิงบวก การลงมือช่วยเหลือ และความเท่าเทียม การประยุกต์หลักธรรมกับเทคโนโลยีทำให้เกิด สังคมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ครอบคลุมทั้งคุณธรรมและทักษะศตวรรษที่ 21

6. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนมีความพยายามในการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องเรียนรู้ ICT แปลงเกษตร ห้องวิทยาศาสตร์ และบอร์ดนิทรรศการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือฟาร์มของเกษตรกร เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในสภาพแวดล้อมจริง

ทั้งนี้การจัดแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ ช่วยส่งเสริมทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และเพิ่มพูนความรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

1) ทาน (การให้และการแบ่งปัน) แหล่งเรียนรู้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้ครู นักเรียน และชุมชนสามารถเข้าถึงและแบ่งปันความรู้ได้อย่างเสมอภาค เช่น ห้องสมุดดิจิทัล มุมการเรียนรู้เปิด สื่อการเรียนรู้ที่สามารถยืมและแลกเปลี่ยน การมีแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการแบ่งปันช่วยสร้าง วัฒนธรรมการให้ความรู้และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ทรัพยากรถูกใช้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนทุกคน

2) ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจ) แหล่งเรียนรู้ถูกออกแบบให้ สนับสนุนการสื่อสารเชิงบวก เช่น การจัดป้ายคำแนะนำด้วยถ้อยคำสุภาพ การให้ข้อเสนอแนะสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจในแหล่งเรียนรู้ช่วยสร้าง บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงบวก

3) อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) แหล่งเรียนรู้ถูกพัฒนาสำหรับกิจกรรมลงมือทำและช่วยเหลือผู้อื่น เช่น ห้องปฏิบัติการที่นักเรียนสามารถสร้างโครงการเพื่อชุมชน การจัดกิจกรรมบูรณาการการเรียนรู้กับการบริการสังคม การส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือทำจริงในแหล่งเรียนรู้ทำให้เกิด ทักษะปฏิบัติและความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างความเข้าใจว่าการช่วยเหลือผู้อื่นต้องมีทั้งความตั้งใจและการปฏิบัติจริง

4) สมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) แหล่งเรียนรู้ได้รับการออกแบบเพื่อทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม เช่น การจัดสื่อให้รองรับความสามารถและความต้องการที่แตกต่าง การปรับปรุงพื้นที่เรียนรู้ให้เข้าถึงได้สำหรับผู้มีข้อจำกัดทางร่างกาย การเน้นความเสมอภาคและความเป็นธรรมในแหล่งเรียนรู้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทำให้ทุกคนได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพเต็มที่ และสร้างความเชื่อมั่นในระบบการเรียนรู้ของโรงเรียน

การบูรณาการ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 กับการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ ทำให้ การเรียนรู้ครบทั้งด้านคุณธรรมและวิชาการแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงเป็นศูนย์กลางของข้อมูลและทักษะ แต่ยัง สะท้อนพฤติกรรมและคุณธรรม ของผู้เรียนและครู เช่น การแบ่งปัน การสื่อสารเชิงบวก การลงมือทำ และความเท่าเทียมส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โปร่งใส และเอื้ออาทร

7. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยครูนำปัญหาที่พบจากการสอนจริงมาเป็นประเด็นในการศึกษา เช่น ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ หรือผลสัมฤทธิ์ต่ำในบางวิชา จากนั้นจึงวางแผน ทดลองใช้แนวทางใหม่ ๆ และประเมินผลการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแล้ว ยังส่งเสริมให้ครูพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การวิจัยในชั้นเรียนยังถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินวิทยฐานะ และเป็นเครื่องมือสะท้อนความสามารถในการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบ

1) ทาน (การให้และการแบ่งปัน) การวิจัยในชั้นเรียนที่บูรณาการทาน พบว่า ครูและนักเรียนมีแนวโน้ม แบ่งปันความรู้ เทคนิคการเรียน และทรัพยากรการเรียน แก่เพื่อนร่วมชั้นอย่างเสมอภาค เช่น การแลกเปลี่ยนวิธีแก้โจทย์ การแชร์สื่อการเรียนออนไลน์ การส่งเสริมการให้และแบ่งปันในชั้นเรียนช่วยสร้าง วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนมีความเอื้อเฟื้อ มีความร่วมมือ และสามารถพัฒนาความรู้ไปพร้อมกัน

2) ปิยวาจา (การใช้ถ้อยคำสุภาพและสร้างกำลังใจ) การวิจัยพบว่าครูที่ใช้ปิยวาจาในการ

สอน เช่น การให้คำชม การให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ และการพูดจาสุภาพ จะทำให้ นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และกล้าแสดงความคิดเห็น การประยุกต์หลักปิยวาจาในชั้นเรียนช่วยสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมความมั่นใจ และพัฒนาทักษะสังคมของนักเรียน

3) อัตถจริยา (การช่วยเหลือด้วยการลงมือทำ) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้ออกแบบกิจกรรมหรือแก้ปัญหาโดยลงมือทำ จะมี ความสามารถในการปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ เช่น การทำโครงงานกลุ่ม การจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การฝึกอัตถจริยาในชั้นเรียนช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจคุณค่าของการช่วยเหลือผู้อื่นผ่านการปฏิบัติจริง และเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4) สมานัตตตา (ความเสมอภาคและความเป็นธรรม) การวิจัยพบว่าการออกแบบชั้นเรียนโดยคำนึงถึงสมานัตตตา เช่น การให้โอกาสนักเรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การประเมินผลอย่างยุติธรรม และการจัดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ช่วย ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมในชั้นเรียน การส่งเสริมความเสมอภาคในชั้นเรียนทำให้ผู้เรียนมี ความเชื่อมั่นในความยุติธรรม ส่งผลต่อความพยายามเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมชั้น

การบูรณาการ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 กับการวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้การจัดการเรียนการสอน เกิดทั้งผลลัพธ์ทางวิชาการและคุณธรรม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ควบคู่กับ พฤติกรรมเชิงคุณธรรม เช่น การให้ความช่วยเหลือ การสื่อสารเชิงบวก การลงมือทำ และความเท่าเทียม ส่งผลให้เกิด สภาพแวดล้อมชั้นเรียนที่เอื้ออาทร โปร่งใส และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

1) กระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยครูมีส่วนร่วมในการออกแบบรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียน 2)การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ และการบูรณาการความรู้กับชีวิตจริง 3)การวัดและประเมินผลการศึกษา ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินตามสภาพจริง การประเมินผลงาน และการสังเกตพฤติกรรม เพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ 4)การประกันคุณภาพภายในจัดระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาและเตรียมพร้อมสำหรับการประเมินภายนอก 5)การพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยีสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่จัดทำขึ้นเองและที่มีอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการเรียนรู้ 6)การพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ สร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ชุมชน แปลงเกษตร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างมีคุณภาพ 7)การวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน และพัฒนาวิธีการสอนอย่างมีระบบ โดยใช้ข้อมูลจริงจากสถานการณ์ในห้องเรียน การบริหารงานวิชาการทั้ง 7 กระบวนการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กนั้น สอดคล้องและบูรณาการกับหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 อย่างชัดเจน โดยการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็กตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีหลายประเด็นที่สามารถพิจารณาได้จากการใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา) ในการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้ 1) เมตตา (เมตตาภาวนา) หลักเมตตาคือการที่ผู้บริหารให้ความรักและเอาใจใส่ต่อผู้เรียนและผู้ร่วมงานอย่างจริงใจ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือแบ่งแยกในเชิงลบ ผู้บริหารที่มีเมตตาจะสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการดูแลและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ทักษะและความรู้ที่ดีที่สุด โดยไม่ละเลยหรือทิ้งใครไว้ข้างหลังการนำหลักเมตตามาใช้ในกระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ช่วยให้ผู้บริหารสามารถสังเกตเห็นความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้ดีขึ้น และสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความรักและการดูแลที่เต็มใจให้แก่ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้ด้วย 2) กรุณา (กรุณาภาวนา) กรุณาคือความมีเมตตาและความสงสารที่มีต่อผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้พวกเขาพัฒนาและเติบโตในทางที่ดีขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนที่มีกรุณาจะช่วยให้ครูและบุคลากรสามารถพัฒนาทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพในด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมขนาดเล็ก การใช้หลักกรุณาสามารถเห็นได้จากการที่ผู้บริหารช่วยแก้ปัญหาของครูและผู้เรียน โดยให้คำแนะนำหรือการสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการทำงานอย่างมีคุณภาพ 3) มุทิตา (มุทิตาภาวนา) มุทิตาคือการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น การที่ผู้บริหารแสดงความยินดีและขอบคุณในความสำเร็จของครูและผู้เรียนช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและทีมงานการนำหลักมุทิตามาใช้ในการบริหารงานวิชาการสามารถส่งผลดีต่อบรรยากาศการทำงานในโรงเรียน เมื่อผู้บริหารแสดงความยินดีและให้กำลังใจต่อการทำงานของครูและบุคลากร จะทำให้พวกเขามีแรงจูงใจในการทำงานและพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดความสำเร็จในงานการศึกษา 4) อุเบกขา (อุเบกขาภาวนา) อุเบกขาคือความสามารถในการปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เกิดขึ้น การมีอุเบกขาช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและไม่ถูกอารมณ์หรือปัญหาภายนอกมากดดันจนเกินไปในกระบวนการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้บริหารที่มีอุเบกขาจะสามารถจัดการกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัดได้อย่างราบรื่น ซึ่งช่วยให้การบริหารงานมีความยืดหยุ่นและสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี สรุปการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสามารถช่วยพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยการมุ่งเน้นในเรื่องของการเอื้ออาทรให้แก่ครูและนักเรียน ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี มีความร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษา และสามารถพัฒนาโรงเรียนให้สามารถให้บริการการศึกษาแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนและมีคุณภาพการวิจัยในครั้งนี้จึงสามารถช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้เรียนรู้วิธีการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่และยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ส่งเสริมการอบรมและพัฒนาผู้บริหารและครู

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรสำหรับการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในโดยยึดหลักความร่วมมือและความเสมอภาค

5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ส่งเสริมการแบ่งปันและความร่วมมือในทีมงาน

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ใช้การสื่อสารอย่างสุภาพและสร้างสรรค์

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ส่งเสริมการลงมือทำและช่วยเหลือกันในภารกิจงาน

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สนับสนุนความเสมอภาคและการยอมรับความคิดเห็น

5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกหลักธรรมในองค์กร

3.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาผลกระทบของการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2) ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคในการนำหลักธรรมสังคหวัตถุไปปฏิบัติในโรงเรียนขนาดเล็กขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551), หน้า 14.

พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ, “การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4”, **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,** ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2564): 78-79.

ชำนาญ โสดา, “การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านอีเซ (คุรุราษฎร์วิทยา) ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแก้ปัญหาอนาคต กับ การใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ”, **รายงานวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2561), หน้า 2.

ณัฐชยา พรหมสิงห์, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านปะโค”, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2565), หน้า 6.

นัฐวุฒิ ชัยนอก, “แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชนครสวรรค์, 2556), หน้า 23.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1, **รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2565**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://web.nsw1.go.th/#slider-7 [17 มิถุนายน 2567].

ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา, “กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหากับภาษาและสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของนักเรียนมัธยมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา,** (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า บทคัดย่อ.

จารุกิตติ์ สิทธิยานนท์, “แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลกศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า บทคัดย่อ.